

בראשית פרקים כ' – כ"א

א ויסע משם אברהם ארצה הנגב, וישב בין-קדש ובין שור; ויגר, בגרר. ב ויאמר אברהם אל-שרה אשתו, אחתי הוא; וישלח, אבימלך מלך גרר, ויקח, את-שרה. ג ויבא אלהים אל-אבימלך, בחלום הלילה; ויאמר לו, הנה מת על-האשה אשר-לקחת, והוא, בעלת בעל. ד ואבימלך, לא קרב אליה; ויאמר--אדני, הגוי גם-צדיק ותהר. ה הלא הוא אמר-לי אחתי הוא, והיא-גם-הוא אמרה אחי הוא; בתם-לבבי ובנקלו כפי, עשיתי זאת. ו ויאמר אליו האלהים בחלום, גם אנכי ידעתי כי בתם-לבבך עשית זאת, ואחשך גם-אנכי אותך, מחטו-לי; על-כן לא-נתתיך, לנגע אליה. ז ועתה, השב אשת-האיש כי-נביא הוא, ונתפלל בעדך, וחי; ואם-אינך משיב-ידע כי-מות תמות, אתה וכל-אשר-לך. ח וישכם אבימלך בבקר, ויקרא לכל-עבדיו, וידבר את-כל-הדברים האלה, באזניהם; וייראו האנשים, מאד. ט ויקרא אבימלך לאברהם, ויאמר לו מה-עשית לנו ומה-חטאתי לך, כי-הבאת עלי ועל-ממלכתי, חטאה גדלה: מעשים אשר לא-עשו, עשית עמדי. י ויאמר אבימלך, אל-אברהם: מה ראית, כי עשית את-הדבר הזה. יא ויאמר, אברהם, כי אמרתי רק אין-יראת אלהים, במקום הזה; והרגוני, על-דבר אשתי. יב וגם-אמנה, אחתי בת-אבי הוא--אך, לא בת-אמי; ותהי-לי, לאשה. יג ויהי כאשר התעו אתי, אלהים מבית אבי, ואמר לה, זה חסדך אשר תעשי עמדי: אל כל-המקום אשר נבוא שמה, אמרי-לי אחי הוא. יד ויקח אבימלך צאן ובקר, ועבדים ושפחות, ויתן, לאברהם; וישב לו, את שרה אשתו. טו ויאמר אבימלך, הנה ארצי לפניך: בטוב בעיניך, שב. טז ולשרה אמר, הנה נתתי אלך כסף לאחייך--הנה הוא-לך כסות עינים, לכל אשר אתך; ואת כל, ונכחת. יז ויתפלל אברהם, אל-האלהים; וירפא אלהים את-אבימלך ואת-אשתו, ואמהותיו--וילדו. יח כי-עצר עצר יהוה, בעד כל-רחם לבית אבימלך, על-דבר שרה, אשת אברהם. {ס}

א ויהוה פקד את-שרה, כאשר אמר; ויעש יהוה לשרה, כאשר דבר. ב ותהר ותלד שרה לאברהם בן, לזקניו, למועד, אשר-דבר אתו אלהים. ג ויקרא אברהם את-שם-בנו הנוול-לו, אשר-ילדה-לו שרה--יצחק. ד וימל אברהם את-יצחק בנו, בן-שמנת ימים, כאשר צוה אתו, אלהים. ה ואברהם, בן-מאת שנה, בהולד לו, את יצחק בנו. ו ותאמר שרה--צחק, עשה לי אלהים: כל-השמע, יצחק-לי. ז ותאמר, מי מלל לאברהם, היניקה בנים, שרה: כי-ילדתי בן, לזקניו. ח ויגדל הילד, ויגמל; ויעש אברהם משתה גדול, ביום הגמל את-יצחק. ט ותרא שרה את-בן-הגר המצרי, אשר-ילדה לאברהם--מצחק. י ותאמר, לאברהם, גרש האמה הזאת, ואת-בנה: כי לא יירש בן-האמה הזאת, עם-בני עם-יצחק. יא וירע הדבר מאד, בעיני אברהם, על, אודת בנו. יב ויאמר אלהים אל-אברהם, אל-ירע בעיניך על-הנער ועל-אמתך--כל

אֲשֶׁר תֹּאמַר אֱלֹהֵי שָׁרָה, שְׁמַע בְּקוֹלָהּ: כִּי בִיזְחָק, יִקְרָא לָךְ זָרַע. יג וְגַם אֶת-בְּרֹ-הָאֵמָה,
לְגוֹי אֲשִׁימֶנּוּ: כִּי זָרַעְךָ, הוּא. יד וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח-לֶחֶם וְחֶמֶת מֵיַם וַיִּתֵּן אֶל-
הַגֵּר שָׁם עַל-שִׁכְמָהּ, וְאֶת-הַיֶּלֶד--וַיִּשְׁלַחָהּ; וַתֵּלֶךְ וַתִּתַּע, בְּמִדְבַר בָּאֵר שָׁבַע. טו וַיִּכְלוּ
הַמַּיִם, מִן-הַחֲמֹת; וַתִּשְׁלַח אֶת-הַיֶּלֶד, תַּחַת אֶמֶד הַשִּׁיחִים. טז וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנְּגַד,
הַרְחֹק כְּמִטְחֹי קֶשֶׁת, כִּי אָמְרָה, אֶל-אֶרְאָה בְּמוֹת הַיֶּלֶד; וַתֵּשֶׁב מִנְּגַד, וַתִּשָּׂא אֶת-קוֹלָהּ
וַתִּבְדֹּק. יז וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים, אֶת-קוֹל הַנְּעִר, וַיִּקְרָא מִלְּאֵף אֱלֹהִים אֶל-הַגֵּר מִן-הַשָּׁמַיִם,
וַיֹּאמֶר לָהּ מַה-לָּךְ הַגֵּר; אֶל-תִּירָאִי, כִּי-שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל-קוֹל הַנְּעִר בְּאֲשֶׁר הוּא--
שָׁם. יח קוֹמִי שָׂאִי אֶת-הַנְּעִר, וְהַחֲזִיקִי אֶת-יָדְךָ בּוֹ: כִּי-לְגוֹי גְדוֹל, אֲשִׁימֶנּוּ. יט וַיִּפְקֹחַ
אֱלֹהִים אֶת-עֵינֶיהָ, וַתֵּרָא בָּאֵר מַיִם; וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֵא אֶת-הַחֲמֹת, מַיִם, וַתִּשְׁק, אֶת-
הַנְּעִר. כ וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת-הַנְּעִר, וַיִּגְדַּל; וַיֵּשֶׁב, בְּמִדְבַר, וַיְהִי, רֹבֵה קֶשֶׁת. כא וַיֵּשֶׁב,
בְּמִדְבַר פָּאֲרָן; וַתִּקַּח-לוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. {פ}

כב וַיְהִי, בַּעֲת הַהוּא, וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ וּפִיכַל שֵׁר-צָבָאוּ, אֶל-אַבְרָהָם לֵאמֹר: אֱלֹהִים
עִמָּךְ, בְּכָל אֲשֶׁר-אַתָּה עֹשֶׂה. כג וְעַתָּה, הִשָּׁבְעָה לִּי בְּאֱלֹהִים הַנְּהָ, אִם-תִּשְׁקֹר לִּי, וּלְגִינִי
וּלְנִכְדֵי; כִּחֲסֹד אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי עִמָּךְ, תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי, וְעַם-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר-גִּרְתָּה בָּהּ. כד וַיֹּאמֶר,
אַבְרָהָם, אָנֹכִי, אֲשָׁבַע. כה וְהוֹכַח אַבְרָהָם, אֶת-אַבְיִמֶלֶךְ, עַל-אֲדוֹת בָּאֵר הַמַּיִם, אֲשֶׁר
גָּזְלוּ עַבְדֵי אַבְיִמֶלֶךְ. כו וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ--לֹא יָדַעְתִּי, מִי עָשָׂה אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה; וְגַם-אַתָּה
לֹא-הִגַּדְתָּ לִּי, וְגַם אָנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי--בְּלַתִּי הַיּוֹם. כז וַיִּקַּח אַבְרָהָם צֹאן וּבָקָר, וַיִּתֵּן
לְאַבְיִמֶלֶךְ; וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם, בְּרִית. כח וַיֵּצֵב אַבְרָהָם, אֶת-שְׁבַע כְּבָשֶׁת הַצֹּאן--
לְבִדְהָן. כט וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ, אֶל-אַבְרָהָם: מַה הַנְּהָ, שְׁבַע כְּבָשֶׁת הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ,
לְבִדְהָן. ל וַיֹּאמֶר--כִּי אֶת-שְׁבַע כְּבָשֶׁת, תִּקַּח מִיָּדִי: בְּעִבּוֹר תִּהְיֶה-לִּי לְעֵדָה, כִּי חִפְרְתִּי
אֶת-הַבָּאֵר הַזֹּאת. לא עַל-כֵּן, קָרָא לְמָקוֹם הַהוּא--בָּאֵר שָׁבַע: כִּי שָׁם נִשְׁבַּעוּ,
שְׁנֵיהֶם. לב וַיִּכְרְתוּ בְרִית, בְּבָאֵר שָׁבַע; וַיָּקָם אַבְיִמֶלֶךְ, וּפִיכַל שֵׁר-צָבָאוּ, וַיֵּשְׁבוּ, אֶל-אֶרֶץ
פְּלִשְׁתִּים. לג וַיִּטַּע אֲשֶׁל, בְּבָאֵר שָׁבַע; וַיִּקְרָא-שָׁם--בְּשֵׁם יְהוָה, אֵל עוֹלָם. לד וַיִּגַּר
אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, יָמִים רַבִּים. {פ}

"ויסע משם אברהם"

(בראשית כ א-ז)

1. בראשית רבה נב א:
"לפי שחרב מקומה של סדום פסקו העוברים והשבים. ואמר [אברהם]: מה אני מפסיק צדקה מביתי?! הלך ונטה אוהל בגרר. הדא הוא דכתיב: ויסע משם אברהם."
2. שפתי כהן לפסוק א:
"לזה אמר ארצה הנגב... רוצה לומר שהיה אברהם מבקש מקומות היבשים מצדקה ומגמילות חסדים... ונטה אוהלו שם ובית מדרשו ללמד מעשה הצדקה."
3. ספורנו לפסוק א:
"וישב בין קדש ובין שור – בין שתי עיירות גדולות, כדי לקרוא שם בשם ד' אל עולם, כמו שעשה אחר כך להגביר ברית לרבים
[שנאמר: ויסע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ד' אל עולם]."
4. אברבנאל לפסוקים א-ח:
"והר"ן כתב שלקח אבימלך את שרה לא מפני יופיה אלא מפני שהיתה אחות אברהם להתחתן בו מפני מעלתו."
5. פסיקתא רבה פרק מב:
"ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה – כיון ששלח וחסף את שרה קפץ עליו הקב"ה... אמר רבי יוחנן: זה אחד מן המקומות שטימא הטהור את עצמו."
6. בראשית רבה נה ב:
"הנך מת על האשה – מכאן שאין התראה בבני נח."
"ואם אינך משיב דע כי מות תמות – מכאן שאין התראה בבני נח" (שם שם ה).
7. בבא קמא צב ע"א:
"מכאן לבן נח שנהרג [בלי התראה ואפילו בשוגג] שהיה לו ללמוד ולא למד."
8. רד"ק לפסוק ו:
"ומי שנתן שכל באדם כאילו צוהו על כל דבר שהשכל מורה עליו, כי השכל הוא שליח האל והוא המזהיר את האדם על כל דבר רע. והחמס שיעשה אדם לחברו הוא כנגד השכל והוא מפסיד סידור העולם וישובו."
9. רש"י לפסוק ד:
"הגוי גם צדיק תהרג – אף אם הוא צדיק תהרגנו.
שמה כך דרכך לאבד האומות חנם, כך עשית לזור המבול ולזור הפלגה."

¹ רמב"ם הלכות מלכים י א.

אף אני אומר שהרגתם על לא דבר, כשם שאתה אומר להרגני".

10. פסיקתא רבתי מב ג:

"הגוי גם צדיק תהרג – ... אם הורג אתה לאבימלך הרוג אף לאברהם נהצדיק. למה?
אמר רבי ברכיה הכהן ברבי: אמר נאבימלך: שאלתי אותו: מה היא, אשתך?
אמר: אחותי היא. חזרתי ושאלתי אותה – האשתו את? אמרת: לאו, אלא אחותו אני.
אף על פי כן שאלתי לבני ביתו ואמרו אחותו היא".

11. רשיי לפסוק ה:

"גם היא – לרבות עבדים, גמלים וחקרים שלה נמובילי הגמלים והחמורים],
את כלם שאלתי ואמרו לי אחיה הוא".

12. רמב"ן לפסוק יז:

"וילדו – אם הלשון כפשוטו ושב לאשתו ואמהותיו כי עצר ה' בעד רחמם, תימה הוא,
כי נראה כי גם בלילה הראשון אשר לוקחה שרה לבית אבימלך ולא קרב אליה עדיין,
בא אליו האלהים בחלום ובבוקר השכים וקרא לעבדיו גם לאברהם
ומתי היה להם עצר רחם נשלא יכלו ללדת?".

13. פרקי דרבי אליעזר פרק כו:

"והכל צפוי לפני הקב"ה. ואבימלך היו כל נקבות ביתו עקרות
אפילו עד ביצי כינים. ושלח אבימלך ולקח את שרה, סבור להעמיד ממנה בנים".

14. רשיי לפסוק ו:

"ידעתי כי בתם לבכך – אמת שלא דמית לחטוא אבל נקיון כפיים אין כאן".

15. מלבי"ם לפסוק ו:

"כי תיכף שלקחת אותה בחזקה נתחייבת מיתה, ואין היתר למלך לקחת נשים בחזקה,
ואם כן לא נקית... מאיסור גזל".

16. רשי"ר הירש לפסוק ה:

"אבימלך סבור – ורבים סוברים כמותו – כי העושה מעשה 'בתום לב', הוא ממילא גם 'נקי
כפים'; כאילו ערך המעשה נדון רק לפי טוהר הכוונה. אך לא כך דעת תורה; יש קנה מידה
לערכם המוסרי של מעשינו, קנה מידה שאינו תלוי כלל בכוונה, והוא: ההתאמה
האוביקטיבית עם רצון ה'... והתאמה זו היא תנאי קודם לכל הערכה מוסרית. כוונה רצויה
אינה הופכת מעשה רע למעשה טוב. יתר על כן, עצם הכוונה הרצויה, עצם 'תום הלב',
יש והוא הופך לפשע, אם הוא גורר אחריו מעשה בלתי רצוי".

17. מלבי"ם שם:

"אם האדם מתכוין לטובה יעזרהו ה' כל יכשל,

כי לעומת נכנגד מחשבתו הטובה תבא לו עזר ממרום למנוע אותו מחטא".

18. רד"ק לפסוק ז:

"על כן לא נתתיך – כמו שפירשנו שמנע ממנו התאווה".

19. רשיי לפסוק ז:

"לא נתתיך – לא ממך היה שלא נגעת בה אלא חשכתי אני אותך מחטוא, ולא נתתי לך כח".

"השב אשת האיש כי נביא הוא"

(בראשית כ ז-יב)

1. בבא קמא צב ע"א:

"דאשת נביא בעי אהדורי [צריך להחזיר] אשת אחר לא בעי אהדורי נלא צריך להחזיר?".

2. רשיי לפסוק ז:

"השב אשת האיש – ואל תהא סבור שמא תתגנה בעיניו ולא יקבלנה...
כי נביא הוא ויודע שלא נגעת בה".

3. הרב הירש לפסוק ז:

"היתה זו הפעם הראשונה שהקב"ה בכבודו ובעצמו הודיע את מעלת אברהם
לאומה שבתוכה התגורר".

4. רד"ק לפסוק ז:

"וואני לא אסלח לך אף על פי שתשיב את אשתו עד שיתפלל הוא עליך...
ועל ידי תפלתו אסלח לך וארפאך מאשר הכיתך".

5. בראשית נב יג:

"ויתפלל אברהם אל האלהים – אמר רבי חמא בר רבי חנינא: מתחילת הספר ועד כאן
לא נאמר בלשון הזה [לשון תפילה]. כיון שהתפלל אברהם הותר הקשר הזה".

6. רד"ל (רבי דוד לוריא) על המדרש:

"לא התפלל אדם ונענה לבטל הגזירה עד אברהם שפתח הפתח הזה".

7. מלבי"ם לפסוק ז:

"נתחייבת שתי מיתות על גזל ועל אשת איש... אחר שבאמת חטאת! רק אני עצרתי
בעדך... ולולא זה היית חוטא".

8. רד"ק לפסוק ז:

"וכל אשר לך – כי כולם הסכימו עמך, אין [איש] אומר השב".

